

JE LI HRT MAJKA ILI MAĆEHA SUVREMENOG HRVATSKOG FILMA?

Okretanje kinematografije prema europskim fondovima i koprodukcijama iz temelja je promijenilo hrvatsku kinematografiju, koja više nije bila okrenuta nacionalnim problemima i motivima, već se morala okrenuti prema univerzalnijim temama, što joj je i pomoglo da se jače probije na međunarodnu scenu. U isto vrijeme, ojačala je produkcija i kvaliteta televizijskih serija (uz pomoć nezavisnih producenata)

Je li Hrvatska radiotelevizija majka ili maćeha suvremenog hrvatskog filma? Je li osnivanjem HAVC-a došlo do raskida filmskog braka koji je prethodno postojao između Ministarstva kulture i HRT, a HRT zakonski obavezan na plaćanje bez prava odlučivanja o raspodjeli tog novca hrvatskim filmovima? Ovim tekstom predstaviti ćemo ključne rezultate istraživanja o razvoju odnosa hrvatske javne televizije i kinematografije, a osobito razdoblje raskida koprodukcijskog odnosa koji je trajao do 2007., te posljedice koje je taj raskid imao na hrvatsku kinematografiju i Hrvatsku radioteleviziju, a u nastavcima ćemo se pozabaviti ključnim trendovima i fenomenima u kontekstu odnosa televizije i kinematografije.

Za početak, spomenimo da je Hrvatska radiotelevizija od 1970. kao RTV Zagreb do 1991. koproducerala svega 15 cjelovečernjih filmova. Začeci televizijske filmske produkcije 1970-ih uključivali su filmove *Put u raj* redatelja Marija Fanellija te *Razmeđa* i *Pucanj* redatelja Kreše Golika. Slijedio je zamah filmske produkcije u osamdesetima s filmovima *Ritam zločina*, *Treći ključ*, *Osuđeni*, *Čovjek koji je volio sprovođe red.* Zorana Tadića; *Kiklop*, *Glembajevi*,

Karneval, anđeo i prah, red. Antuna Vrdoljaka; *Horvatom izbor*, red. Ede Galića i *Haloa – praznik kurvi*, red. Lordana Zafranovića. HRT u prvoj polovici devedestih postaje produkcijski predvodnik filmske produkcije, kada su snimljeni filmovi *Čaruga*, red. Rajko Grlić; *Priča iz Hrvatske*, red. Krsto Papić; *Vrijeme ratnika*, red. Dejan Šorak; *Đuka Begović*, red. Branko Schmidt i *Kontesa Dora*, red. Zvonimir Berković.

Sve do osnutka Hrvatskog audiovizualnog centra Hrvatska televizija igrala je ključnu ulogu u produkciji hrvatskih dugometražnih igranih filmova (84 naslova), pretežno kao koproducent u partnerstvu s brojnim privatnim produkcijskim kućama koje su za filmove dobivale potporu Ministarstva kulture, ali i produkcijom vlastitih filmova, među kojima se izdvajaju debitantski dugometražni filmovi Vinka Brešana (*Kako je počeo rat na mom otoku*, 1996.), Snježane Tribuson (*Prepoznavanje*, 1996.), Lukasa Nole (*Svaki put kad se rastajemo*, 1994., i drugi, *Rusko meso*, 1997.), Ognjena Sviličića (*Da mi je biti morski pas*, 1999., i drugi, *Oprosti za kung-fu*, 2004.) Dalibora Matanića (*Blagajnica hoće ići na more*, 2000.) i Dražena Žarkovića (*Ajmo žuti*, 2001), a samostalno je producirala i drugi film Zrinka Ogreste (*Isprani*, 1995.). Može se bez dvojbe reći da je HRT često davao priliku mladim autorima i bio odskočna daska mnogima od najvažnijih redatelja suvremene hrvatske kinematografije.

Uloga HRT-a u proizvodnji hrvatskog igranog filma dramatično je promijenjena osnutkom Hrvatskog audiovizualnog centra. Dok je Hrvatska radiotelevizija prije kao koproducent izravno podupirala svaki film koji je odobrilo Ministarstvo kulture s gotovo dva milijuna kuna u novcu i tehničkim uslugama, sada je novac odlazio direktno u proračun HAVC-a. Međutim, sredstva koja je HAVC dodjeljivao pojedinim dugometražnim igranim filmovima u odnosu na potporu Ministarstva kulture nisu se povećala. Uz povećanje troškova produkcije, odluku Grada Zagreba da prestane sufinancirati dugometražne igrane filmove, kao i recesiju koja je umanjila sponzorske dotacije filmovima, sve je zajedno znatno smanjilo proračune i otežalo zatvaranje financijske konstrukcije produkcije hrvatskih igranih filmova. Hrvatski producenti ovaj su manjak nastojali nadoknaditi na dva načina: inozemnim (uglavnom regionalnim) koprodukcijama, ali i potporom iz Eurimagesa.

Hrvatska radiotelevizija je ipak, unatoč plaćanju HAVC-u, nastavila i dalje izravno podupirati neke hrvatske filmove, uglavnom s tehnikom, ali financijski znatno manje nego ranije kada je bila glavni koproducent. To se u principu, uz praksu da HRT samostalno odabire filmove koje će poduprijeti, nastavilo do današnjih dana, kada se prakticira unaprijed dogovoreni otkup (za prosječni iznos od 200 tisuća kuna ili 26.500 EUR). U razdoblju od pet godina od donošenja Zakona o audiovizualnim djelatnostima utihnula je vlastita produkcija dugometražnih filmova Hrvatske radiotelevizije. Nakon što su 2006. godine u Puli prikazani filmovi *Volim te* Dalibora Matanića i *Trešeta* Dražena Žarkovića, na idući film koji je samostalno producirala Hrvatska

radiotelevizija čekalo se sve do 2012. Bila je to komedija *Zabranjeno smijanje* redatelja Davora Žmegača po scenariju Mire Gavrana. Slijedili su *Majstori* (2013.) Dalibora Matanića, omnibus *Kratki spojevi* (2013.) grupe mladih autora, *Trebalo bi prošetati psa* (2014.) Filipa Peruzovića i *Imena višnje* (2015.) Branka Schmidta. Televizijski film ponovno je osvojio Pulu zahvaljujući *Broju 55* (2014.) Kristijana Milića, koji je dobio Veliku zlatnu arenu.

No, unatoč toj pobjedi HRT se u narednim godinama ipak fokusirala na televizijske serije u koprodukciji s nezavisnim producentima, i pritom zabilježila značajne kvalitativne pomake u odnosu na prethodna dva desetljeća. Među serijama koje treba izdvojiti su *Počivali u miru* (2013–2018.) Gorana Rukavine, Kristijana Milića i Gorana Dukića, *Crno-bijeli svijet* (2015–2021.) Gorana Kulenovića, *Patrola na cesti* (2016.) Zvonimira Jurića, *Čuvar dvorca* (2017.) Lukasa Nole, *Nestali* (2020–) Kristijana Milića, *Dnevnik velikog Perice* (2021–) Vinka Brešana te *Novine* (2016–2020.), *Područje bez signala* (2021–2022.) i *Šutnja* (2022.), tri vrhunske serije Dalibora Matanića. Time se Hrvatska radiotelevizija priključila svjetskom trendu ozbiljne, visokobudžetne produkcije serija koje kvalitetom mogu parirati dugometražnom igranom filmu, pri čemu su za režiju tih serija angažirani neki od najboljih filmskih redatelja (Dalibor Matanić, Vinko Brešan, Kristijan Milić i dr.).

Zaključno, da odgovorimo na pitanja s početka teksta: Hrvatska radiotelevizija majka je suvremenog hrvatskog filma, bez čije podrške (osobito u devedestima) hrvatski film ne bi opstao. Osnivanjem HAVC-a došlo je do raskida filmskog braka koji je prethodno postojao između Ministarstva kulture i HRT, a HRT je zakonski osuđen na plaćanje alimentacije bez prava odlučivanja o raspodjeli tog novca hrvatskim filmovima.

Kako je to utjecalo na kinematografiju i televizijsku produkciju?

Okretanje kinematografije prema europskim fondovima i koprodukcija. a iz temelja je promijenilo hrvatsku kinematografiju, koja više nije bile okrenuta nacionalnim problemima i motivima, već se morala okrenuti prema univerzalnijim temama, što joj je i pomoglo da se jače probije na međunarodnu scenu. U isto vrijeme, ojačala je produkcija i kvaliteta televizijskih serija (uz pomoć nezavisnih producenata), pa se može reći da je u ovom razvodu braka svaka strana puno izgubila, ali je s vremenom našla načina da napreduje s drugim partnerima, pa danas imamo i bolju dugometražnu kinematografiju i bolju televizijsku serijsku produkciju.

© *Zlatko Vidačković, FILMOVI.hr, 11. kolovoza 2023.*

Tekst je objavljen uz potporu Agencije za elektroničke medije u okviru projekta poticanja novinarske izvrsnosti. Dopušteno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.